

СЕКЦІЯ 6 СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 377.374

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Василенко О.В., к. пед. н., доцент,
професор кафедри іноземних мов
Національна академія внутрішніх справ

Статтю присвячено проблемі використання технологій дистанційного навчання для формування професійної компетентності майбутніх працівників органів внутрішніх справ. Проаналізовано поняття та складники професійної компетентності курсантів-правоохоронців, сутність, фактори, принципи й особливості використання дистанційного навчання, роль і місце викладача в педагогічній взаємодії з курсантом. Зазначається, що дистанційне навчання обумовлене впливом технологічного, педагогічного й організаційного чинників, характеризується швидким реагуванням на розвиток технологій і виклики швидкозмінного інформаційного суспільства, передбачає володіння курсантами навичками самостійного навчання.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні правоохоронці, дистанційне навчання, інформаційно-комунікативні технології навчання.

Статья посвящена проблеме использования технологий дистанционного обучения для формирования профессиональной компетентности будущих сотрудников правоохранительных органов. Проанализированы понятие и составляющие профессиональной компетентности курсантов-правоохранителей, сущность, факторы, принципы и особенности использования дистанционного обучения, роль и место преподавателя в педагогическом взаимодействии с курсантом. Подчеркивается, что дистанционное обучение обусловлено влиянием технологического, педагогического и организационного факторов, оно характеризуется быстрым реагированием на развитие технологий и вызовы изменяющегося информационного общества, предполагает владение курсантов навыками самостоятельного обучения.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущие правоохранители, дистанционное обучение, информационно-коммуникационные технологии обучения.

Vasylenko O.V. FORMATION OF FUTURE LAW ENFORCERS' PROFESSIONAL COMPETENCE IN CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

The article is devoted to the problem of using distance learning technologies for the formation of professional competence of future law enforcement officers. The concepts and components of the professional competence of law enforcement cadets, as well as essence, factors, principles and peculiarities of the use of distance learning, role and place of the teacher in pedagogical interaction with the cadets are analyzed. There has been noted that distance learning is due to the influence of technological, pedagogical and organizational factors, it is characterized by a rapid response to the technologies development and challenges of a changeable information society, requires the cadets' independent learning skills.

Key words: professional competence, future law enforcement officers, distance learning, information and communication technologies of training.

Постановка проблеми. Однією з основних передумов розбудови України як правової та демократичної держави є високий професіоналізм правоохоронців, оскільки він певною мірою впливає на процес правотворчості і правозастосування. Правоохоронці відповідають за дотримання прав і свобод громадян, мають діяти за принципами вірності народу і закону, справедливості, гуманності й незалежності. Від сучасного правоохоронця вимагаються не лише глибокі професійні знання, але й розуміння стану та динаміки змін сус-

пільного життя, високі моральні якості, суспільна активність, організаторські навички, функціональні вміння, швидка змінюваність та зростання обсягу соціальної та юридичної інформації висувають принципово нові вимоги до загальнокультурного й інтелектуального рівнів правоохоронців. Висока кваліфікація, професійна, моральна та правова культура працівників міліції забезпечує їм високий авторитет та повагу в суспільстві.

Варто зазначити, що в державі відбувається активний процес реформування

правоохоронної системи, який розпочався ухваленням низки Законів України: «Про Національну поліцію» (2015 р.), «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» (2013 р.), «Про оперативно-розшукову діяльність» (2015 р.), «Про освіту» (2015 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.). Зазначені й інші нормативно-правові документи є підґрунтям якісної професійної підготовки фахівців нової формації, кваліфікація яких має відповідати міжнародному та європейському рівням.

Відтоді навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) повинен спрямовуватися на формування високого рівня професійної компетентності курсантів, постійне вдосконалення набутих ними знань, зокрема завдяки активному використанню новітніх освітніх технологій. До таких технологій належить дистанційне навчання, яке дозволяє розв'язувати нові дидактичні завдання, спрямовані на забезпечення якості й ефективності освітніх послуг. Запровадження інформаційно-комунікативних і дистанційних технологій навчання набуває особливого значення для розвитку освітньої системи України в умовах світових тенденцій глобалізації, інтеграції, переходу до інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми формування професійної компетентності фахівців досліджували А. Маркова, Л. Петровська, Л. Пуховська, С. Сисоева та ін. Професійну компетентність працівників органів внутрішніх справ України вивчали багато зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме: О. Бандурка, В. Бакуменко, Н. Кулик, В. Медведєв, В. Синьов, С. Сливка, В. Тюріна, Г. Яворська та ін.

Водночас у багатьох наукових дослідженнях обґрунтовано необхідність упровадження дистанційних технологій навчання в систему освіти як найбільш ефективної освітньої технології в інформаційному середовищі. Значний внесок у наукові дослідження та впровадження в педагогічну практику ідей дистанційного навчання зробили О. Андреев, Т. Вороніна, В. Солдаткін, А. Хуторської та ін. Проблеми забезпечення якості дистанційного навчання розглядав Ю. Деражне, використання можливостей Інтернету в освіті – Є. Полат, В. Попов, особливості спілкування «педагог – студент» у процесі дистанційного навчання – В. Баженова. Проблеми наукової розробки та впровадження новітніх інформаційних технологій в освітню галузь України перебувають у центрі уваги таких

вітчизняних учених і фахівців у галузі теорії та практики дистанційної освіти: В. Бикова, В. Кухаренка, В. Олійника, П. Стефаненка, Б. Шуневича та ін.

Постановка завдання. Водночас варто зазначити недостатність розробки проблеми професійної підготовки майбутніх правоохоронців із використанням технологій дистанційного навчання. Тому метою статті є аналіз сутності професійної компетентності правоохоронців, зважаючи на специфіку діяльності працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС) у сучасних умовах, розкриття можливостей її формування шляхом дистанційних технологій навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розвитку сучасного суспільства характерні певні тенденції, що визначатимуть специфіку формування професіоналізму фахівця будь-якої галузі, зокрема правоохоронця, і які варто взяти до уваги ще на етапі навчання в системі вищої освіти. Насамперед, це формування інформаційного суспільства та поширення економіки знань: у сучасному суспільстві вартість всесвітнього експорту інформаційно-комунікаційних послуг швидко зростає і стає важливим сектором росту економіки. Як наслідок, інформація та знання стають джерелами вартості, праця стає більш складною та різноманітною, а навчання – її невід'ємним елементом.

За таких умов формування високого рівня професійної компетентності майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі, а також готовності до постійного саморозвитку й оновлення знань впродовж життя стають пріоритетними завданнями професійної підготовки, що сприятиме самореалізації та успішній професійній діяльності фахівців в умовах швидких змін у майбутньому.

У світовій і вітчизняній педагогічній теорії та практиці поширений підхід до компетентності як до динамічної комбінації знань, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що відображають результати навчання за освітньою програмою, і лежать в основі кваліфікації випускника [3]. Водночас професійна компетентність інтегрує в собі різнобічні знання, вміння, навички та ставлення, які демонструє працівник відповідно до вимог певної професії.

Узагальнення думок науковців дає можливість визначити поняття компетентності як демонстрації знань, умінь, навичок і ставлень, потрібних і необхідних для ефективного виконання професійної або соціальної функції. Отже, професійна компетентність передбачає здатність до вико-

нання професійних функцій і є основою професійної підготовки. Специфіка професійної компетентності полягає в тому, що її зміст формується згідно з окремою спеціальністю або професією. Професійна компетентність інтегрує набір певних ключових компетентностей, вибір яких обумовлюється специфікою професійної діяльності певного напрямку підготовки [3]. Зважаючи на зазначене, професія правоохоронця вимагає від нього як фахівця, передусім, сукупності відповідних професійних знань, навичок і вмінь.

Специфіка професійної діяльності працівників ОВС полягає в тому, що її метою є забезпечення законності, правопорядку, боротьби зі злочинністю, захисту інтересів і прав громадян. Вона надзвичайно складна та різноманітна й вимагає від правоохоронця високого рівня оволодіння професійними вміннями та навичками, розвинутих творчих здібностей, високої професійної компетентності.

Отже, професійну компетентність курсантів вищих навчальних закладів МВС України можна розглядати як складну професійно-особистісну характеристику особи, що відображає специфіку фахової діяльності та складається із сукупності професійних якостей працівника ОВС, які регламентують і регулюють виконання ним професійних завдань і обов'язків. Спираючись на дослідження вчених із проблеми професійної компетентності працівника міліції, можна дійти висновку, що це інтегроване особистісне утворення, яке складається з досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей, що забезпечує готовність професіонала до ефективного виконання правоохоронної діяльності [3].

Розглянемо складники професійної компетентності, які важливі для формування і становлення справжнього професіонала.

Беручи до уваги провідні світові тенденції, Рада Європи визначила такі ключові компетенції, що забезпечують готовність фахівців до адаптації та самореалізації в умовах сучасного інформаційного суспільства:

- соціально-політична компетенція, тобто готовність до рішення проблем, яка визначає не стільки реальну ефективність рішень, що приймаються, скільки психологічну готовність брати на себе відповідальність за прийняті самостійно рішення;

- інформаційна обізнаність, яка означає сукупність готовності і потреби працювати із сучасними джерелами інформації у професійній і побутовій сферах діяльності;

- комунікативна компетенція, яка складається із трьох складників (мовної, мов-

ленневої та соціокультурної) і життєво потрібна для успішного професійного функціонування та кар'єрного росту практично у будь-якій галузі;

- соціокультурна компетенція, тобто готовність і здатність жити та взаємодіяти в сучасному полікультурному світі [2, с. 77].

У більш вузькому контексті професійна компетентність працівника органів внутрішніх справ охоплює такі основні складники: правознавчу, конфліктологічну, комунікативну, інформаційну, соціальну, лінгво-соціокультурну, психологічну обізнаність тощо [8].

Отже, навчально-виховна діяльність курсантів, організована у вищому навчальному закладі, має бути спрямована на формування вищезазначених професійних компетенцій і якостей, підвищення професіоналізму майбутніх правоохоронців. Одними з найбільш ефективних у професійній підготовці курсантів-правоохоронців вважають дистанційні технології навчання, які характеризуються швидким реагуванням на розвиток сучасних технологій і виклики швидкозмінного інформаційного суспільства.

Дистанційне навчання розуміють як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності фахівцем, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі новітніх інформаційно-комунікативних і психолого-педагогічних технологій [6, с. 99]. Таке навчання поширилося наприкінці ХХ ст. завдяки використанню більш сучасних, досконалих і структурованих навчально-методичних матеріалів, сучасних інформаційно-комунікативних технологій, індивідуалізованого підходу до кожного студента та залученості до навчального процесу.

Проблема дистанційного навчання активно досліджується в сучасній педагогічній науці. Тому існує багато підходів до визначення поняття. Так, дистанційне навчання дослідники визначають як:

- цілеспрямований процес інтерактивної взаємодії тих, хто навчає і навчається, та засобами навчання, інваріантний щодо їх розташування у просторі та часі, який реалізується у специфічній дидактичній системі, тобто є навчанням на відстані, коли викладач і студент розділені просторово (Е. Полат);

- комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам користувачів за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища на будь-якій відстані від установ додаткової професійної освіти (Ю. Первін);

– новий етап заочного навчання, на якому забезпечується застосування інформаційних технологій, заснованих на використанні персональних комп'ютерів, відео й аудіотехніки (Л. Давидов);

– синтетичну, інтегральну, гуманістичну форму навчання, що базується на використанні широкого спектру традиційних і нових інформаційно-комунікативних технологій, їх технічних засобів, які використовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і учнями, коли процес навчання некритичний до їх розташування у просторі та часі, а також до конкретного освітнього закладу (А. Андреев).

Слід розрізнити поняття дистанційного навчання та дистанційної освіти, які пов'язані між собою, але не тотожні. На думку дослідників, поняття «дистанційне навчання» відображає спосіб, метод, алгоритм здобуття й передачі знань через технології навчання на відстані. Поняття ж «дистанційна освіта» означає результат такого навчання, тобто є сфокусованим підсумком здобуття необхідних фахівцю дистанційних послуг знань [5].

Попри неоднозначність визначення поняття, усі дослідники поділяють думку, що дистанційне навчання зберігає переваги, властиві традиційним формам навчання (контакти з викладачами та слухачами, контроль за правильністю засвоєння матеріалу), але, крім того, має низку інших переваг: вільний графік навчання; незалежність від місця розташування; зручний вид подання матеріалів; індивідуальний темп навчання; відсутність обмежень через вік, комунікабельність, стан здоров'я тощо [1].

Взагалі, завдяки створенню мобільного інформаційно-освітнього середовища, що базується на сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологіях, та скороченню питомих витрат на одного студента система дистанційного навчання дозволяє забезпечити принципово новий рівень доступності освіти при збереженні її якості. На думку дослідників, висока якість дистанційного навчання визначається такими чинниками: можливістю залучення висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів і фахівців у сфері нових інформаційних технологій до розробки навчально-методичного забезпечення; високим інтелектуальним потенціалом інформаційного середовища дистанційного навчання; високим рівнем самостійності в навчальній діяльності студентів; багатьма різноманітними завданнями, зокрема й дослідного характеру; потенціалом колективної творчості під час телеконференцій у мережі Інтернет;

можливістю практично щоденного індивідуального спілкування викладача та студента тощо [5].

Вивчення досліджень теоретиків і практиків дистанційного навчання дозволило дійти висновку, що воно ґрунтується на таких основних принципах:

– широке застосування нових інформаційно-комунікативних технологій;

– вільний доступ, тобто право кожного вчитися й отримувати знання;

– навчання при мінімальному контакті з викладачем, в основі якого – самостійна робота студентів;

– гнучкість, яка виявляється у відсутності регулярних занять у вигляді лекцій, семінарів і вільний вибір часу, необхідного для засвоєння курсу;

– модульність, яка виражається в тому, що кожна окрема дисципліна або низка дисциплін створюють цілісне уявлення про певну предметну галузь;

– паралельність, пов'язана з тим, що навчання може відбуватися за суміщення з іншими видами діяльності;

– далекодія, що полягає у відсутності перешкод у вигляді відстані між місцезнаходженням студента й освітньою установою;

– асинхронність, що припускає можливість реалізації технологій навчання та навчання незалежно від часу;

– масовість, що означає некритичність параметра «кількість тих, хто навчається» [4].

До зазначених принципів можна додати ще й такі: принцип інтерактивності; принцип стартових знань; принцип індивідуалізації; принцип ідентифікації; принцип регламентного навчання; принцип педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій та ін. [5].

Запровадження в навчальний процес технологій дистанційного навчання допомагає вирішити багато проблем, як-от оперативне використання новітніх знань; підвищення інформаційної забезпеченості навчального процесу; вільний доступ до спілкування з видатними вченими і фахівцями певної галузі, підвищення мотивації та самоорганізації навчальної діяльності тих, хто навчається тощо.

Важливим є те, що дистанційне навчання обумовлене впливом трьох чинників: технологічного, педагогічного й організаційного [9, с. 89]. Перший чинник пов'язаний з інформаційними технологіями, що використовуються для розробки, доставки, підтримки навчальних курсів і навчального процесу загалом. Значення другого чиннику визначається набором методів і прийомів, що використовуються в навчальному

процесі. Третій чинник, організаційний, характеризує специфіку організаційної структури дистанційного навчання.

Характерною особливістю дистанційного навчання є використання всіх видів інформаційних технологій, але переважно комп'ютерних і телекомунікаційних, засобами яких є комп'ютери, комп'ютерні мережі, мультимедійні системи тощо. Нові електронні технології, як-от інтерактивні диски CD-ROM, електронні дошки оголошень, мультимедійний гіпертекст, доступні через глобальну мережу Інтернет, сприяють активному залученню студентів до навчального процесу, а також дозволяють управляти останнім на відміну від більшості традиційних навчальних технологій.

Як зазначає Б. Шуневич, технічна реалізація дистанційного навчання по суті вторинна. Первинним у дистанційному навчанні є кваліфікація викладачів, якість навчально-методичних матеріалів і власне методика навчання [9]. Ефективність і успіх дистанційного навчання залежить від організації та методичної якості використовуваних матеріалів, урахування особливостей подання інформації, рівня підготовки педагогів, що беруть участь у процесі, їхнього розуміння особливостей надання та сприйняття інформації шляхом сучасних віртуальних комунікацій.

Варто зауважити, що в системі дистанційної підготовки майбутніх правоохоронців суттєво змінюється роль і місце викладача в педагогічній взаємодії зі студентом: викладач є координатором, який не тільки організовує та здійснює педагогічну взаємодію з тим, хто навчається, за допомогою інформаційних технологій, а й керує його навчально-пізнавальною діяльністю в індивідуальному режимі, здійснює його консультування й оцінювання навчальної діяльності [7]. Хоча роль викладача тут зводиться до управління навчальним процесом, але його вплив на пізнавальну діяльність студента не зменшується, а відповідальність збільшується. Перед викладачем стоїть завдання управління навчанням студентів шляхом формування мотивів діяльності, постановки кінцевої та проміжних цілей, окреслення необхідної для досягнення цілей інформації та видів навчальної діяльності тощо.

Важливо наголосити, що основу освітнього процесу під час дистанційного навчання студентів, зокрема курсантів вищих навчальних закладів системи МВС, становить цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який може вчитися у зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів нав-

чання й узгоджену можливість контакту з керівником та іншими студентами з використанням традиційних і новітніх інформаційно-комунікативних засобів.

Під час дистанційного навчання значно підвищуються вимоги до володіння студентами навичками навчальної роботи та роботи із джерелами інформації. За словами С. Сисоевої, «вчитися ефективно за такою формою навчання можуть тільки люди з певними сформованими навичками самоосвіти і стійкою мотивацією щодо навчання» [7, с. 81]. Виходячи із зазначеного, можна стверджувати, що можливість оптимізації навчання майбутніх правоохоронців у дистанційному режимі, пов'язана, насамперед, з активізацією їх самостійної роботи, підвищенням її ефективності та якості.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, у наш час дистанційне навчання стає все більш актуальним для майбутніх фахівців будь-якої галузі, зокрема правоохоронців. Використання дистанційного навчання сприяє формуванню професійних компетенцій курсантів-правоохоронців, а саме: правознавчої, конфліктологічної, комунікативної, інформаційної, психологічної та ін., що значно покращує якість професійної підготовки фахівця. У сучасних умовах підготовки майбутніх працівників ОВС з використанням дистанційного навчання актуальним є удосконалення змісту, методів, форм організації навчальної роботи студентів, способів аналізу і корекції його результатів відповідно до нових дистанційних технологій.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах системи МВС України є багатоаспектною і потребує подальшого дослідження і розв'язання. Перспективними напрямками для майбутніх досліджень проблеми формування професійної компетентності курсантів є питання, що стосуються більш детального вивчення й апробації методик дистанційного навчання, дослідження і запозичення позитивного досвіду використання такої форми навчання для підготовки поліцейських зарубіжних країн тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А. Введение в дистанционное обучение : [учеб.-метод. пособие] / А. Андреев. – М. : Московский государственный университет экономики, статистики и информатики. – 1997. – 50 с.
2. Бугаєвська Г. Функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти як психолого-педагогічна проблема / Г. Бугаєвська // Вісник Луганського

національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 22 (257). – Ч. VII. – С. 73–79.

3. Жукевич І. Професійна компетентність майбутнього правоохоронця : сутність і складові / І. Жукевич // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : [зб. наук. праць] ; за ред. Л. Лук'янової та ін. – Ніжин : Видавництво ПП Лисенка М.М., 2013. – Вип. 6. – С. 53–60.

4. Кларин М. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М. Кларин // Педагогика. – 2008. – № 7. – С. 34–42.

5. Лещенко І.Т. Розвиток дистанційної освіти в Російській Федерації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / І. Лещенко ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. – К., 2008. – 20 с.

6. Освіта дорослих : енциклопедичний словник / за ред. В. Кременя, Ю. Ковбасюка. – К. : Основа, 2014. – 496 с.

7. Сисоєва С. Проблеми дистанційного навчання : педагогічний аспект / С. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. 3–4. – С. 78–87.

8. Тюріна В. Сутність і структура професійної компетентності курсантів як майбутніх працівників органів внутрішніх справ / В. Тюріна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2005_8_1/doc_pdf/turina.pdf

9. Шуневич Б. Теоретичні основи дистанційного навчання : [навч. посібник] / Б. Шуневич. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 244 с.